

MELANIE JOSEPH EN VEERLE STROOBANTS

Melanie Joseph en Veerle Stroobants zijn stafmedewerkers bij het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Mensen in armoede doen aan politiek

“Ik kan het niet geloven...
Ik heb iets te zeggen in de samenleving!”

Mensen in armoede willen, meer dan wat ook, erkend worden als volwaardige burgers. Dit is de kernboodschap van het negende twejaarlijkse Verslag¹ Burgerschap en armoede dat het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting begin dit jaar publiceerde. Het Verslag stelt vast dat situaties van armoede het burgerschap van mensen onder druk zetten en bespreekt hoe ook mensen in armoede hun burgerschap kunnen realiseren. Het gaat onder meer over de participatie van mensen in armoede aan het politiek debat en politieke actie.

**HET IS BELANGRIJK DAT DE MENSEN
HET ONDERWERP VAN DE PARTICIPATIE-
PROCEDURE BLIJVEN EN NIET HET
VOORWERP WORDEN.**

Sinds het *Algemeen Verslag over de Armoede*² is het geloof in het belang en het nut van de betrokkenheid van mensen in armoede bij het beleid gegroeid. De

verschillende regeringen en parlementen van het land richtten niet alleen het Steunpunt op om het armoedebelief op te volgen met structurele participatie van mensen in armoede. Ze ontwikkelden ook elk eigen initiatieven om (vertegenwoordigers van) mensen in armoede bij hun beleid te betrekken. In deze bijdrage gaan we dieper in op enkele voorwaarden waaraan moet voldaan zijn om ook de meest kwetsbare burgers werkelijk te betrekken bij participatieve besluitvormingsprocessen. We doen dat zoveel mogelijk in de woorden van de deelnemers aan het overleg³.

- 1 Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2018), *Burgerschap en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2016-2017*, Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, www.armoedebestrijding.be/tweejaarlijksverslag9.htm.
- 2 ATD Vierde Wereld, Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten (afdeling Maatschappelijk Welzijn), Koning Boudewijnstichting (1994), *Algemeen Verslag over de Armoede*, Brussel, Koning Boudewijnstichting, www.armoedebestrijding.be/publications/AVA95.pdf.
- 3 Tenzij anders vermeld verwijzen de citaten in dit artikel naar uitspraken van deelnemers tijdens de overlegbijeenkomsten georganiseerd door het Steunpunt ter voorbereiding van het Verslag.

Mensen in armoede vinden het belangrijk om vragen te stellen over de doelstelling, de voorwaarden en de finaliteit van participatie.

“Als er met je verhaal op weg gegaan wordt, dan voel je je beluisterd en weet je dat de problemen worden aangekaart.”

Gelijkwaardige partners

Participatie is slechts mogelijk wanneer alle betrokkenen de overtuiging delen dat “de ‘andere’ kan deelnemen en dat naar hem of haar moet worden geluisterd”, ondanks de verschillende rol die elkeen opneemt. Alleen dan kunnen standpunten uitgewisseld worden tussen gelijkwaardige partners, met de nodige aandacht en respect. “Participatie met de overheid kan niet betekenen dat die beroepskrachten zich laten vergezellen door een ‘getuige’ (een persoon die in armoede leeft of een ervaringsdeskundige) die een tekstje mag voorlezen vooraleer de ‘grote mensen’ gaan discussiëren.” Dit wil ook zeggen dat wat mensen in armoede elke dag meemaken, niet louter beschouwd mag worden als een getuigenis, maar wel als “een analyse van hetgeen ze beleven”. Deze analyse komt tot stand in vele ver-

enigingen waar armen het woord nemen op basis van een collectieve reflectie op gedeelde ervaringen. Participatie van mensen in armoede kan slechts daadwerkelijk bijdragen tot verandering wanneer hun analyse van hun situatie in de maatschappij ernstig wordt genomen.

Mensen in armoede vinden het belangrijk om “vragen te stellen over de doelstelling, de voorwaarden en de finaliteit van participatie” opdat ze echt kunnen wegen op de keuzes die in de samenleving worden gemaakt. Ze hebben namelijk de ervaring dat “in bepaalde gevallen participatie enkel ‘voor de schijn’ lijkt te gebeuren. Participatie wordt dan geïnstrumentaliseerd zonder dat ze de armoedebestrijding ten goede komt, omdat ze bijdraagt tot het verdoezelen van de krachtsverhoudingen in de maatschappij.” Om te garanderen dat het participatieproces echt is en niet gewoon een façade, is het nodig dat “mensen mee de stappen zetten in elke fase van het proces”. Het is ook belangrijk

dat “de mensen het onderwerp van de participatieprocedure blijven en niet het voorwerp worden”.

Tijdens het overleg binnen het Steunpunt was iedereen het erover eens dat participatie moet gaan over pertinente kwesties die aansluiten bij de realiteit van mensen in armoede. “Mensen zijn enkel bereid om actie te ondernemen voor dingen die in hun ogen zin hebben, anders hebben ze niet de behoefte om te participeren.” Daarom is het belangrijk dat iedere burger zelf een debat kan opstarten en de beleidsmakers kan interpellieren over kwesties die hem of haar aanbelangen, naast deelnemen aan georganiseerde raadplegingen of politieke peilingen. Het gaat er niet alleen om op vragen te antwoorden, het gaat er ook om nieuwe vragen te stellen die politieke verantwoordelijken een ander perspectief kunnen aanreiken.

Tijd en vertrouwen

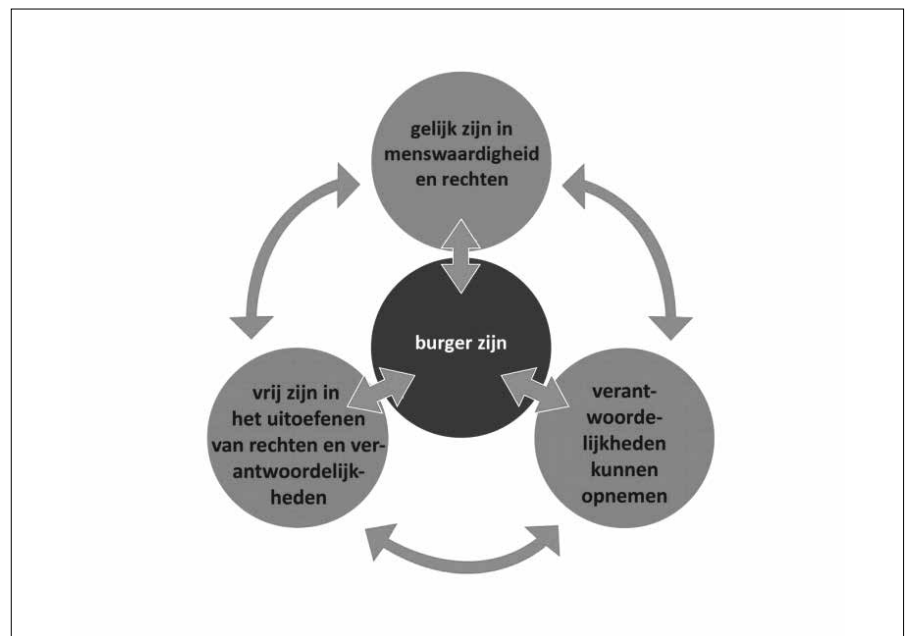
Om een participatief proces kans op slagen te geven, is het noodzakelijk dat alle betrokkenen degelijk voorbereid worden. “Wanneer men het heeft over participatie, moet er niet alleen een dialoog zijn. Personen die mensen in armoede ontmoeten, moeten zich daarop ook voorbereiden. Intellectuelen hanteren een bombastisch taalgebruik, mensen in armoede praten anders. Het is belangrijk dat de gesprekspartners erop gewezen worden hoe mensen die het moeilijk hebben, hun gedachten verwoorden.” Tegelijk hebben mensen in armoede “kennis nodig om hun analyse te maken en om volwaardig mee te discussiëren”. Het vraagt tijd om zich voor te bereiden op de discussie en op het delen van hun ideeën, “om het systeem te begrijpen, om zaken uit te leggen en een dialoog op gang te brengen. Mensen durven soms

niet zeggen dat ze het niet begrijpen.” Tijd is een belangrijke factor, zowel om “de participatie” en de “permanente dialoog te ontwikkelen” als om te zien “welke vooruitgang er in de loop der tijd wordt geboekt”.

Zelfs wanneer aan deze voorwaarden is voldaan, “moeten alle partijen moed aan de dag leggen om rond de tafel te gaan zitten”. Bovendien “moeten mensen die in armoede leven, een gevoel van vertrouwen hebben” of zich in ieder geval vrij voelen om te zeggen wat ze denken, zonder dat dit hun situatie in gevaar brengt. Meer dan eens werden mensen in armoede geconfronteerd met situaties waarin uitlatingen zich tegen hen keerden. “Wie durft zeggen dat zijn elektriciteit werd afgesloten, brengt zichzelf en zijn gezin in gevaar. Men begrijpt niet altijd waarom mensen weigeren om hun ervaringen te delen. Eigenlijk zijn ze zich heel bewust van de risico’s die ze daarmee nemen.”

“Sommige mensen die in armoede leven, zullen nooit de kracht of de middelen hebben om aan vergaderingen deel te nemen.” Daarom “is het belangrijk dat zij vertegenwoordigd worden door mensen met wie ze echt in contact zijn geweest”. Verenigingen waar armen het woord nemen, kunnen deze rol op zich nemen via hun leden “die niet voor hun persoonlijke situatie opkomen, maar de belangen van een groep kunnen verdedigen”. In de vereniging “stellen ze vast en analyseren ze wat er in de samenleving gebeurt, vertrekkend van de ervaringen van de mensen”. Voor vele mensen in armoede is deel uitmaken van een vereniging een manier om hun burgerschap vorm te ge-

NIEUWE VRAGEN KUNNEN POLITIEK VERANTWOORDELIJKEN EEN ANDER PERSPECTIEF AANREIKEN.

ven, een kans om opnieuw deel te nemen aan gesprekken en dialoog.

“Ik doe aan politiek!”

Ter voorbereiding van het Verslag organiseerde het Steunpunt verschillende overlegbijeenkomsten tussen mensen in armoede en hun verenigingen enerzijds en beroepskrachten uit verschillende sectoren, middenveldorganisaties, onderzoekers en administraties anderzijds. De belangrijkste boodschap uit deze langdurige dialoog is dat mensen in

armoede de middelen en de mogelijkheden willen krijgen om hun verantwoordelijkheden te kunnen opnemen opdat ze erop vooruit kunnen gaan, voor hun kinderen, met hun gezin en in de samenleving. Tegelijk droeg het overlegproces zelf bij tot hun ervaring van burgerschap. “Ik kan het nog steeds niet geloven, ik, die uit mijn klein milieu kom, heb iets te zeggen in de samenleving. Ik doe aan politiek!”⁴

www.armoedebestrijding.be